

Till Ålands lagting

REMISSVERSION

Frysning av indexjusteringen av studiestödet, avgiftsfri gymnasieutbildning och ändringar i studiepenningsbeloppen

Huvudsakligt innehåll

Landskapsregeringen föreslår ändringar i studiestödslagen och i landskapslagen om gymnasieutbildning från och med höstterminen 2025.

Indexjusteringen av studiestödet föreslås frysas under perioden 1 augusti 2025–31 juli 2028. Frysningen gäller inte försörjartillägget, inkomstgränserna för studerande eller tillägget för studerande som är 17 år.

Gymnasieutbildningen är i dagsläget avgiftsfri enligt styrelsebeslut vid Ålands gymnasium. Avsikten är att reglera avgiftsfriheten på lagnivå. Som ett led i detta föreslås en sänkning av studiepenningsbeloppet för de studerande som får avgiftsfri gymnasieutbildning och som bor hos sina föräldrar. Ändringen i studiepenningsbeloppet berör inte studerande som bor självständigt med eller utan bostadsstöd.

Vidare föreslås en sänkning av antalet kompetenspoäng som krävs för att vara berättigad till studiestöd för hel- eller deltidsstudier för annan än högskoleutbildning.

Avsikten är att de föreslagna lagändringarna ska träda i kraft senast den 15 april 2025.

INNEHÅLL	
Huvudsakligt innehåll	1
Allmän motivering	3
1. Bakgrund	3
1.1 Nuvarande bestämmelser om indexjustering av studiestödet	3
1.2 Nuvarande bestämmelser om studiepenning för kostnadsfri gymnasieutbildning	3
1.3 Nuvarande avgiftsfrihet vid Ålands gymnasium	4
1.4 Studiestödet i Finland och Sverige	5
1.5 Förslag till reviderade studiepenningsbelopp på Åland och frysning av indexjustering av studiestödet	6
1.6 Studiernas omfattningskrav för att vara studiestödsberättigande	6
2. Landskapsregeringens överväganden och förslag	7
3. Lagstiftningsbehörighet	8
4. Förslagens konsekvenser	8
4.1 Ekonomiska konsekvenser	8
4.2 Konsekvenser för miljö, jämställdhet och för barn	8
5. Ärendets beredning	10
Detaljmotivering	10
1. Landskapslag om ändring av landskapslagen om studiestöd	10
2. Landskapslag om ändring av landskapslagen om gymnasieutbildning ...	11
Lagtext	13
L A N D S K A P S L A G om ändring av landskapslagen om studiestöd	13
L A N D S K A P S L A G om ändring av landskapslagen om gymnasieutbildning	14
Parallelltexter	15

Allmän motivering

1. Bakgrund

1.1 Nuvarande bestämmelser om indexjustering av studiestödet

Bestämmelser om rätt till studiestöd finns i landskapslagen (2006:71) om studiestöd. I lagen regleras på vilka grunder Ålands arbetsmarknads- och studieservicemyndighet (AMS) beviljar stöd för studerande. Enligt 6 § 1 mom. punkterna a-e i landskapslagen om studiestöd beviljas studiestöd i olika former: som studiepenning eller vuxenstudiepenning, bostadsstöd, försörjartilllägg, tillägg för studerande som är 17 år och som landskapsborgen för studielån. Studiepenningen kan enligt 8 § beviljas för heltids- eller deltidstudier.

Tillägget till studiestödet för studerande som är 17 år beviljas för studerande vars föräldrar enligt 21 § i landskapslagen om studiestöd har en sammanlagd inkomst som underskrider de belopp som anges i paragrafen. Försörjartillägg till studiestödet beviljas enligt 15 § för studerande som har vårdnaden av barn under 18 år. I 20 § finns bestämmelser om hur den studerandes egna inkomster påverkar studiestödet. I paragrafen finns ett tak för vilken månadsinkomst den studerande högst kan ha och samtidigt ha rätt till studiestöd.

Enligt 6 a § i landskapslagen om studiestöd indexjusteras beloppen för de olika studiestödsformerna årligen. Indexjusteringen görs enligt den ändring av konsumentprisindex som Ålands statistik- och utredningsbyrå fastställt för föregående kalenderår. AMS fastställer de indexjusterade beloppen inom april månad och tillämpar de indexjusterade beloppen från och med augusti månad. Indexjusteringen omfattar studiepenningen eller vuxenstudiepenningen, bostadsstödet, försörjartillägget, tillägget för studerande som är 17 år och landskapsborgen för studielån. Indexjusteringen omfattar även gränsen för den studerandes inkomst enligt 20 § och gränsen för föräldrarnas inkomster enligt 21 § som ligger till grund för rätt till tillägg till studiestödet för studerande som är 17 år.

1.2 Nuvarande bestämmelser om studiepenning för kostnadsfri gymnasieutbildning

Enligt 8 § 1 mom. i landskapslagen om studiestöd fastställs studiepenningen med beaktande av den studerandes ålder, boendeform, studieform och studietakt. Beloppen indexjusteras enligt 6a § årligen utgående från hur det åländska konsumentprisindexet utvecklats föregående kalenderår. Enligt 2 mom. är studiepenningens belopp per månad för studerande som är 17 år och går en kostnadsfri gymnasieutbildning eller förberedande utbildning för gymnasialstadiet och bor hos sina föräldrar efter indexjusteringen från och med den 1 augusti 2024 138 euro för heltidsstudier och 69 euro för deltidstudier. För studerande som är 18 år och äldre är beloppen lite högre, 148 euro för heltidsstudier och 74 euro för deltidstudier. För studerande som bor självständigt och studerar vid kostnadsfri gymnasieutbildning eller förberedande utbildning för gymnasialstadiet är beloppen högre både för studerande som är 17 år och studerande som är 18 år och äldre.

Vad som är kostnadsfri gymnasieutbildning definieras i landskapslagen (2011:13) om gymnasieutbildning. Enligt 43 § 1 mom. i den lagen är undervisning som leder till examen vid Ålands lyceum och Ålands yrkesgymnasium avgiftsfri för de studerande. Handledd praktik och läroavtal som ingår i utbildningen kan bekostas av Ålands gymnasium i den omfattning som skolan beslutar. Enligt 2 mom. kan avgift uppbäras av Ålands gymnasium för annan undervisning än den som avses i 1 mom. Avgiften beslutas i dessa fall enligt 3 mom. av Ålands gymnasiums styrelse som i tillämpliga delar ska

följa vad som bestäms om offentligrättsliga prestationer i landskapslagen (1993:27) om grunderna för avgifter till landskapet.

Gällande vad som är att betrakta som heltids- respektive deltidstudier på gymnasialstadienivå definieras detta i 2 § 10 mom. b punkten och 11 mom. b punkten i landskapslagen om studiestöd. Med heltidsstudier avses en studietakt som motsvarar i genomsnitt minst 4,78 kompetenspoäng per månad. Med deltidstudier avses en studietakt som motsvarar i genomsnitt minst 3,33 kompetenspoäng per månad.

1.3 Nuvarande avgiftsfrihet vid Ålands gymnasium

Sedan höstterminen 2023 är samtliga gymnasieutbildningar vid Ålands lyceum och Ålands yrkesgymnasium avgiftsfria för de studerande t.o.m. det kalenderår som den studerande fyller 20 år. Vad som omfattas av avgiftsfriheten framkommer av ett beslut fattat av styrelsen för Ålands gymnasium den 15 november 2023 (§ 101, protokoll 9/2023).

Undervisningen och bispisningen var redan innan det avgiftsfria gymnasiet infördes kostnadsfria för de studerande. De studerande får en måltid och ett mellanmål per skoldag. De studerande har även enligt 2 § i landskapsförordningen (1997:60) om studiesociala förmåner för studerande på gymnasialstadienivå i landskapet Åland rätt till ersättning för skjuts mellan bostaden och skolan under skolans arbetsdagar om färdvägen i ena riktningen är längre än fem kilometer. Ersättningen ges i första hand i form av ett personligt buskort och i andra hand i form av kilometerersättning enligt landskapsregeringens fastställda trafiktaxa för personbefordran med buss i yrkesmässig trafik för den aktuella färdvägen. Ersättningen beviljas dock inte studerande som har rätt till bostadstillägg enligt landskapslagen (2006:71) om studiestöd.

Enligt styrelsen vid Ålands gymnasiums beslut omfattar avgiftsfriheten dessutom:

- läromedel och annat studiematerial som behövs i undervisningen,
- digitala verktyg och licenser som behövs i undervisningen,
- arbetsredskap, arbetskläder och arbetsmaterial som behövs i undervisningen,
- de fem studentexamensprov som avlägg som avslutning på gymnasiet lärokurs och omtagning av underkända prov,

Gällande tillgång till dator har de studerande vid Ålands lyceum och studerande vid Ålands yrkesgymnasium som studerar den högskoleförberedande utbildningshelheten (HUTH) för att avlägga dubbelexamen, samt studerande inom merkonomutbildningen, fått ett ekonomiskt bidrag får att införskaffa egen dator. Storleken på bidraget har årligen fastställts i Ålands gymnasiums budget, där det även fattats beslut gällande om även det ekonomiska bidraget för datorinförskaffning ska ges för fler utbildningar.

De studerande vid Ålands yrkesgymnasiums utbildning för IT-stödperson har fått en dator för sitt förfogande under studietiden av skolan.

Avgiftsfriheten omfattar däremot inte internetuppkoppling i hemmet, skolmaterial såsom pennor och anteckningsmaterial eller idrottskläder och skor som behövs i undervisningen men som den studerande även kan använda utanför undervisningen. Skolan lånar dock ut idrottsredskap och annan låneutrustning för särskilda behov.

Gällande frivilliga studiebesök, resor, evenemang och andra motsvarande aktiviteter som kompletterar studierna tas skäliga avgifter ut av de studerande. Avgift har även tagits ut för avläggandet av examensdel som ger yrkestrafikbehörighet och för Basic safety inom examensdelen fartygsekonomi, eftersom dessa examensdelar inte är obligatoriska för slutförande av utbildningen.

1.4 Studiestödet i Finland och Sverige

1.4.1 Det finländska studiestödet för gymnasie studerande

I Finland utvidgades läroplikten höstterminen 2021 då läropliktslagen (FFS 1214/2020) trädde i kraft. Läropliktsåldern utvidgades till 18 år och ungdomar som går ut årskurs 9 är skyldiga att söka till fortsatt utbildning på andra stadiet (gymnasialstadiet). I och med den utvidgade läroplikten blev utbildningar på andra stadiet kostnadsfria för de studerande. Studerande som går ut grundskolan år 2021 eller senare har rätt till avgiftsfri utbildning. De studerande som inte omfattas av rätten till avgiftsfri utbildning har under vissa förutsättningar rätt till ett läromaterialstillägg till studiestödet enligt 11 a § i lagen om studiestöd (FFS 65/1994).

I Finlands indexjusteras studiepenningens belopp enligt 11 § 8 mom. i lagen om studiestöd vid ingången av varje läsår med iakttagande av vad som föreskrivs i lagen om folkpensionsindex (FFS 456/2001). Enligt 1 § 1 mom. 7 punkten i lagen om indexjustering åren 2024–2027 av vissa förmåner och belopp som är bundna vid folkpensionsindex och levnadskostnadsindex, indexjusteras dock inte beloppet av studiepenningen, försörjningsförhöjningen till studiepenningen och läromaterialstillägget under åren 2024-2027.

1.4.2 Det svenska studiestödet för gymnasie studerande

I Sverige är studier på gymnasialstadiet frivilliga. Enligt 15 kap 17 § i skollagen (SFS 2010:800) ska utbildningen i gymnasieskolan vara avgiftsfri. Eleverna ska utan kostnad ha tillgång till läroböcker, andra läromedel och andra lärverktyg som behövs för en god kunskapsutveckling i enlighet med utbildningens mål. Huvudmannen får dock besluta att eleverna ska hålla sig med enstaka egna hjälpmedel.

Rätten till studiestöd regleras i studiestödslagen (SFS 1999:1395). Enligt 7 § är studiebidraget 1 250 kronor i månaden för studier på gymnasialstadiet. Studiemedel beviljas enbart för heltidsstudier. Under vissa förutsättningar finns rätt till extra tillägg om den studerandes familj har låga inkomster. Justering av studiestödsbeloppen sker utgående från prisbasbelopp som Statistikmyndigheten SCB årligen tar fram utgående från det allmänna prisläget. Studiebidraget för gymnasiet påverkas dock inte av prisbasbeloppet, utan är fastställt i lagen till 1 250 kronor per månad.

1.4.3. Jämförande tabell studiestödet Åland, Finland, Sverige

Av tabell 1 nedan framkommer en jämförelse av studiestödsbeloppet i euro från och med den 1 augusti 2024 för studerande under 18 år som bor hos sina föräldrar på Åland, i Finland och i Sverige.

Tabell 1

	Åland	Finland	Sverige
Studiepenning avgiftsfritt gymnasium	138,00	43,15 Förälders inkomst kan sänka eller höja beloppet: 0-161,26 euro/månad	109,28 (SEK 1 250)
Studiepenning gratis lunch	158,00	95,39 (43,25+52,24 *) *läromedelstillägg beroende på föräldrars inkomst	109,28 (SEK 1 250)
Studielån	331,00	400,00	Inget lån för studerande under 20 år

1.5 Förslag till reviderade studiepenningsbelopp på Åland och frysning av indexjustering av studiestödet

Landskapsregeringen föreslår att beloppen för studiepenningen för studerande på gymnasialstadienivå inom den avgiftsfria gymnasieutbildningen eller förberedande utbildningen för gymnasialstadiet sänks för de studerande som bor hos sina föräldrar.

Studiepenningsbeloppen för studerande som bor självständigt med eller utan bostadsstöd ändras inte. Liksom tidigare kan således det högre studiepenningsbeloppet beviljas för studerande som bor självständigt i eget boende men som inte uppfyller kraven i 13 § landskapslagen om studiestöd för att beviljas bostadsstöd. Ändringar i kraven för att beviljas bostadsstöd föreslås inte, utan en studerande som beviljats studiepenning och har kostnader för boende som inte är den studerandes föräldrahem ska fortsättningsvis ha rätt till bostadsstöd om den studerande har fyllt 18 år eller behöver bostaden för att restiden från föräldrahemmet till skolan under normala förhållanden är längre än två timmar tur och retur. Även en studerande under 17 år som inte har rätt till studiepenning enligt 8 § eftersom den studerande i stället får barnbidrag som beviljas till utgången av den månad då den studerande fyller 17 år, har rätt till bostadsstöd om restiden från föräldrahemmet till skolan under normala förhållanden är längre än två timmar tur och retur.

Av tabell 2 framkommer de indexjusterade beloppen i euro per månad som gäller fr.o.m. den 1 augusti 2024 för studerande som bor hos sina föräldrar och de föreslagna sänkta beloppen.

Tabell 2

Avgiftsfri gymnasieutbildning eller förberedande utbildning för gymnasialstadiet								
Ålder	17				18 +			
Boendeform hos föräldrar	1.8.2024		1.8.2025		1.8.2024		1.8.2025	
Studietakt	Hel-tid	Del-tid	Hel-tid	Del-tid	Hel-tid	Del-tid	Hel-tid	Del-tid
	138	69	60	30	148	74	66	33

Med beaktande av rådande ekonomiska läge är föreslår landskapsregeringen att indexjusteringen av studiestödet för samtliga studerande ska frysas under tre läsår under perioden 1 augusti 2025–31 juli 2028. Frysningen av indexjusteringen föreslås dock inte gälla de delar av studiestödet som är riktat till studerande i svag ekonomisk position. Försörjartillägget för studerande som har vårdnaden av barn under 18 år och tillägget för 17-åriga studerande som bor hos föräldrar med låga inkomster föreslås fortsättningsvis indexjusteras. Även taket för den månadsinkomst som en studerande högst kan ha för att vara studiestödsberättigad föreslås fortsättningsvis indexjusteras.

1.6 Studiernas omfattningskrav för att vara studiestödsberättigande

Som ovan nämnts definieras vad som är att betrakta som studiestödsberättigande heltids- respektive deltidsstudier på gymnasialstadienivå i 2 § 10 mom. b punkten och 11 mom. b punkten i landskapslagen om studiestöd. Med heltidsstudier avses en studietakt som motsvarar i genomsnitt minst 4,78 kompetenspoäng per månad. Med deltidsstudier avses en studietakt som motsvarar i genomsnitt minst 3,33 kompetenspoäng per månad. Detta

omfattningskrav för att vara studiestödsberättigad för gymnasiestudier är lite högre än i resten av Finland.

Avsikten är att en mindre sänkning ska göras gällande kravet på omfattningen av studierna i kompetenspoäng per månad som krävs för att vara studiestödsberättigad för studier på gymnasialstadienivå till 4,5 kompetenspoäng per månad för heltidsstudier och 3,13 kompetenspoäng för deltidstudier. Omfattningskravet för heltidsstudier motsvarar det krav som ställs för studerande i Finland. Omfattningskravet för deltidstudier är anpassat utgående från att deltidstudier enligt landskapslagen om studiestöd är studiestödsberättigade. I Finland berättigar däremot inte deltidstudier till studiestöd. Ändringen i omfattningskravet är i enlighet med landskapsregeringens strävan att de åländska studerande ska ha minst lika bra förutsättningar som studerande i resten av Finland gällande att vara studiestödsberättigade för likartade utbildningar.

Utformningen och omfattningen av den grundläggande yrkesutbildningen som leder till gymnasieexamen med yrkesinriktning är likartade på Åland och i Finland. Även omfattningskraven för studier vid yrkeshögskola för att vara studiestödsberättigad är samma på Åland och i Finland eftersom utformningen och omfattningen av en yrkeshögskoleutbildning är likartade.

2. Landskapsregeringens överväganden och förslag

Enligt regeringen Sjögrens regeringsprogram *Ett tryggt, öppet och framtidssäkrat Åland* ska gymnasieutbildningen vara kostnadsfri för de studerande, vilket ska befästas i lag och i samband med detta ska studiepenningen för gymnasieutbildning för unga revideras.

I landskapslagen om gymnasieutbildning framkommer redan i dagsläget att examensinriktad undervisning i Ålands lyceum och Ålands yrkesgymnasium är avgiftsfri för de studerande. En mer omfattande avgiftsfrihet för de studerande har införts vid Ålands gymnasium sedan höstterminen 2023. Landskapsregeringen har funnit att avgiftsfriheten behöver regleras på lagnivå. Genom att kostnadstrycket minskat för de studerande är avsikten att studiepenningen för gymnasiestuderande som bor hos sina föräldrar ska sänkas. För studerande som bor självständigt med eller utan bostadsstöd görs ingen sänkning.

Med beaktande av rådande ekonomiska läge är avsikten att indexjusteringen av studiestödet för samtliga studerande ska frysas under tre läsår under perioden 1 augusti 2025–31 juli 2028. Frysningen av indexjusteringen ska dock inte gälla de delar av studiestödet som är riktat till studerande i svag ekonomisk position. Försörjartillägget för studerande som har vårnaden av barn under 18 år och tillägget för 17-åriga studerande som bor hos föräldrar med låga inkomster ska fortsättningsvis indexjusteras. Även taket för den månadsinkomst som en studerande högst kan ha för att vara studiestödsberättigad ska fortsättningsvis indexjusteras.

Avsikten är även att en mindre sänkning ska göras gällande kravet på omfattningen av studierna i kompetenspoäng per månad som krävs för att vara studiestödsberättigad. Ändringen är en anpassning till dagens rådande flexibla utbildningssystem och motsvarar de krav som ställs i resten av Finland för att vara studiestödsberättigad. Ändringen är i enlighet med landskapsregeringens strävan att de åländska studerande ska ha minst lika bra förutsättningar som studerande i resten av Finland gällande att vara studiestödsberättigade för likartade utbildningar.

Avsikten är att lagändringarna ska träda i kraft den 1 april 2025 eller senast den 15 april 2025. I enlighet med 20 § 2 mom. i självstyrelselagen föreslås därför att datumet för lagens ikraftträdelse lämnas öppen för landskapsregeringen att fatta beslut om. Lagändringarna behöver träda i kraft vid denna tidpunkt med beaktande av att AMS enligt nu gällande 6a § i

landskapslagen om studiestöd inom april månad ska indexjustera beloppen för studiestödet om den föreslagna lagändringen inte träder i kraft.

3. Lagstiftningsbehörighet

Den föreslagna landskapslagen gäller landskapsregeringen och under denna lydande myndigheter och inrättningar, grunderna för avgifter till landskapet, socialvård, undervisning och studiesociala förmåner. Rättsområdena är att hänföra till landskapets lagstiftningsbehörighet enligt 18 § 1, 5, 13 och 14 punkterna i självstyrelselagen.

Riket har enligt 27 § 1 punkten i självstyrelselagen lagstiftningsbehörighet i fråga om stiftande, ändring och upphävande av grundlag samt avvikelser från grundlag. Det föreslagna lagförslaget syftar till att förverkliga 16 § 2 mom. i grundlagen. I landskapets behörighet ingår med beaktande av nämnda grundlagsbestämmelse bland annat att besluta om villkoren för erhållande av studiestöd och studiesociala förmåner.

4. Förslagets konsekvenser

4.1 Ekonomiska konsekvenser

4.1.1. Frysningen av indexjusteringen

För de studerande innebär frysningen av indexjusteringen av studiestödet att stödet förlorar i värde jämfört med den allmänna kostnadsutvecklingen. För studerande på gymnasialstadienivå uppskattas effekterna av den uteblivna indexjusteringen innebära att studiepenningen blir 1,20 euro per månad lägre under läsåret 2025-2026 än om studiestödet skulle indexjusteras med 1,9 % som ÅSUB beräknar som prognos för konsumentprisindex år 2024. För högskolestuderande innebär frysningen av indexjusteringen under läsåret 2025-2026 ett uppskattat inkomstbortfall om 8 euro per månad för studiepenningen och 5 euro per månad för bostadsstödet jämfört med om indexjustering skulle göras utgående från prognostiserat konsumentprisindex.

AMS har utgående från prognoser från ÅSUB gällande utvecklingen av konsumentprisindex beräknat att frysningen av indexjusteringen av studiestödsbeloppen under 1.8.2025-31.7.2028 skulle innebära en inbesparing om 2 490 000 euro.

4.1.2. Sänkningen av studiepenningen för hemmaboende gymnasiestuderande

Gällande sänkningen av studiepenningen för hemmaboende studerande på gymnasialstadienivå så innebär sänkningen för 17-åriga gymnasiestuderande att studiepenningen sänks från 138 euro till 60 euro per månad för heltidsstuderande respektive från 69 euro till 30 euro per månad för deltidsstuderande. För gymnasiestuderande som är 18 år och äldre och bor hos sina föräldrar blir motsvarande sänkning från 148 euro till 66 euro per månad för heltidsstuderande respektive från 74 euro till 33 euro per månad för deltidsstuderande.

Enligt AMS beräkningar innebär sänkningen av studiepenningsbeloppen för studerande vid avgiftsfritt gymnasium en inbesparing om ca. 431 550 euro för år 2025 (1.8.-31.12.2025). Förslaget innebär att de utökade kostnader som Ålands gymnasium haft för införandet av den utökade avgiftsfriheten bibehålls.

4.2 Konsekvenser för miljö, jämställdhet och för barn

Förslaget bedöms inte ha några konsekvenser för miljön eller för jämställdheten. Enligt uppgifter hämtade från ÅSUBs statistikdatabaser (PxWeb) för år 2023 var 57 % av de studerande vid Ålands lyceum kvinnor och 43 %

män, medan 42 % av de studerande vid Ålands yrkesgymnasium var kvinnor och 58 % män. År 2023 var 59 % av de studerande på högskolenivå utanför Åland kvinnor och 39 % män. Vid Högskolan på Åland var 44 % kvinnor och 56 % män.

Rädda barnen på Åland r.f. har på landskapsregeringens uppdrag gjort en barnkonsekvensanalys som finns som en bilaga till lagförslaget. Barnkonsekvensanalysen har fokus på gymnasiestuderande med ekonomiska svårigheter och utgår från enkät- och intervjumaterial från 30 gymnasiestuderande, två vårdnadshavare och personal vid Ålands lyceum, studerandehälsan, Lemlands-Lumparlands församling, skärgårdsungdomarnas intresseorganisation Skunk och Rädda barnen.

En svårighet i analysen är att det i dagsläget saknas exakt uppgift om hur många studerande på gymnasialstadiet som lever i ekonomisk utsatthet. Ekonomisk utsatthet kan beskrivas och beräknas på olika sätt. ÅSUB har på begäran beräknat hur många hushåll på Åland där det finns ungdomar 16–24 år som ligger under den relativa fattigdomsgränsen och hur många hushåll som erhåller utkomststöd. Uppgifterna ger dock endast en indikation om ekonomisk utsatthet.

I ÅSUBs beräkningar har hushållens disponibla inkomst per konsumtionsenhet beaktats och en relativ fattigdomsgräns definierad som 60 procent av medianen av hushållens ekvivalerade nettoinkomst innan skattefria transfereringar har använts. Fattigdomsgränsen för Åland blev då 16 544 euro år 2021 (före skattefria transfereringar, mätt i 2021 års penningvärde).

Gällande de studerande som bor på egen hand och som inte berörs av ändringen i studiepenningsbeloppet, fick år 2021 totalt 36 hushåll under den relativa fattigdomsgränsen bostadsstöd för studerande. I 29 av hushållen var den yngsta medlemmen i åldern 16–24 år och totalt 4 hushåll av dessa fick utkomststöd.

Gällande hushåll med studerande som bor hemma hos sina föräldrar, där studiepenningsbeloppet föreslås sänkas, fanns år 2021 80 hushåll under fattigdomsgränsen med barn i åldern 16–24 år. 15 av dessa hushåll fick utkomststöd.

I rapporten *Utsatthetens bredd och djup, Sexualiserat våld, våld från föräldrar och psykisk ohälsa bland unga på Åland*, som analyserade resultatet av undersökningen i Hälsa i skolan år 2019 och som besvarades av 938 elever och studerande, framkommer material om hur elever och studerande i grundskolans årskurs 8–9 och gymnasiestuderande i årskurs 1–2 själva bedömer den egna familjens ekonomiska situation. 71,4 % av eleverna och de studerande bedömde familjens ekonomiska situation som mycket eller ganska bra, 23,3 % som måttlig medan 4 % respektive 1 % bedömde familjens ekonomiska situation som ganska eller mycket dålig.

I Rädda barnens barnkonsekvensanalys framkommer att små penningbelopp för att köpa till exempel pennor och skrivhäftet som inte omfattas av gymnasietets avgiftsfrihet kan vara väldigt stora för studerande och familjer som lever i ekonomisk utsatthet. Många kände inte till möjligheten att få det ekonomiskt behovsprövade tillägget för studerande som är 17 år. Många av dem som deltog i studien arbetade redan vid sidan av studierna och såg att de skulle behöva arbeta mer om studiepenningen sänks.

Skillnaden mellan barnbidraget (minst 110 euro, beroende på antalet barn under 17 år i familjen) där möjlighet finns till ensamförsörjartillägg (80 euro), vilket utbetalas t.o.m. den månad då barnet fyller 17 år och det föreslagna sänkta studiepenningsbeloppet för hemmaboende 17-åriga studerande (60 euro) och det högsta ekonomiskt behovsprövade tillägget för 17-åriga studerande (90 euro) sågs som en betydande försämring än i dagsläget, då motsvarande studiepenning och tillägg för 17-åriga studerande uppgår till 228 euro per månad. Även för hemmaboende studerande över 18 år som bor

med vårdnadshavare med låga inkomster sågs sänkningen av studiepenningen medföra svårigheter.

Av barnkonsekvensanalysen framkom ekonomiska hinder för de studerande som behöver bo på egen hand att ha råd att åka hem till familjen under ledigheter på grund av att den som beviljas bostadsstöd enligt studie-stödslagen inte har rätt att få gratis busskort. Landskapsregeringen avser därför att från och med den 1 augusti 2025 ändra 2 § 3 mom. i landskapsförordningen (1997:60) om studiesociala förmåner för studerande på gymnasialstadienivå i landskapet Åland, så att även studerande under 18 år som har rätt till bostadstillägg enligt landskapslagen om studiestöd har rätt till ersättning för skolskjuts. Ersättningen ges i första hand som ett busskort som gäller obegränsat antal resor skoldagar inklusive kvällar, helger och skollov.

5. Ärendets beredning

Ärendet har beretts som ett tjänstemannauppdrag av lagberedningen i samarbete med utbildningsbyrån. Lagförslaget skickas på remiss till: Åländska studentlaget vid Åbo Akademi r.f., Åländska studentföreningen i Helsingfors r.f., Åländska studentföreningen i Uppsala, Ålands gymnasium, Ålands Folkhögskola, Ålands arbetsmarknads- och studieservicemyndighet (AMS) och Rädda Barnen på Åland r.f.

Samrådsmöten hålls i ärendet med elevråden vid Ålands lyceum och Ålands yrkesgymnasium.

Detaljmotivering

1. Landskapslag om ändring av landskapslagen om studiestöd

2 § *Definitioner*. I 2 § 10 mom. b punkten föreslås beträffande heltidsstudier en justering i antalet kompetenspoäng per månad från nuvarande 4,78 kompetenspoäng till 4,5 kompetenspoäng.

I 11 mom. b punkten föreslås beträffande deltidsstudier en justering i antalet kompetenspoäng per månad från nuvarande 3,33 kompetenspoäng till 3,13 kompetenspoäng.

6a § *Indexjustering*. Ett nytt 3 mom. föreslås som ska gälla för perioden 1 augusti 2025 – 31 juli 2028. För denna period ska, med undantag för försörjartillägget i 16 §, inkomstgränserna för studerande i 20 § och tillägget för studerande som är 17 år i 21 §, beloppen för de olika studiestödsformerna inte indexjusteras på det sätt som anges i 1 och 2 mom.

8 § *Studiepenningens fastställande och belopp*. I 2 mom. föreslås en ny tabell gällande studiepenningens belopp i euro per månad. I tabellen ingår de senast indexjusterade beloppen som tillämpas från och med den 1 augusti 2024 och som med stöd av det föreslagna nya 3 mom. i 6a § inte ska indexjusteras för perioden 1 augusti 2025–31 juli 2028. I tabellen ingår en sänkning i beloppen för avgiftsfri gymnasieutbildning eller förberedande utbildning för gymnasialstadiet för studerande som är 17 år eller 18 år och äldre som bor hos sina föräldrar och studerar på heltid eller deltid.

Begreppet kostnadsfri gymnasieutbildning byts genom den nya tabellen till avgiftsfri gymnasieutbildning.

Ikraftträdande. Avsikten är att lagändringarna ska träda i kraft den 1 april 2025 eller senast den 15 april 2025. I enlighet med 20 § 2 mom. i självstyrelselagen föreslås därför att datumet för lagens ikraftträdelse lämnas öppen för landskapsregeringen att fatta beslut om.

2. Landskapslag om ändring av landskapslagen om gymnasieutbildning

43a § *Avgiftsfri utbildning*. En ny 43a § föreslås där det närmare anges vad som ingår i den avgiftsfria gymnasieutbildningen. I 43 § i den nu gällande gymnasielagen regleras avgifter för studentexamen. Bestämmelser om avgiftsfrihet för proven i studentexamen finns i lagen om studentexamen (FFS 502/2019). Bestämmelserna om avgiftsfrihet tillämpas även på Åland.

I 1 mom. föreslås att undervisning som avses i 43 § 1 mom. vara avgiftsfri om studierna inleds senast under det kalenderår som den studerande fyller 18 år. Den undervisning som avses i 43 § 1 mom. är undervisning som leder till examen i Ålands lyceum och Åland yrkesgymnasium. Rätten till avgiftsfri utbildning gäller dock inte om den studerande redan har avlagt allmänbildande gymnasieexamen och studentexamen eller gymnasieexamen med yrkesinriktning eller motsvarande utländska studier. Om den studerande samtidigt genomgår yrkesutbildning och allmänbildande gymnasieutbildning omfattar rätten till avgiftsfri utbildning avläggandet av båda examina. Rätten till avgiftsfri utbildning upphör då när den studerande har avlagt gymnasieexamen med yrkesinriktning och studentexamen.

Enligt 2 mom. ska inträdes- och lämplighetsprov som används vid antagningen vara avgiftsfria för den sökande.

Enligt 3 mom. ska läromedel som behövs i undervisningen och arbetsredskap, arbetskläder, arbetsmaterial och för undervisningen nödvändiga certifikat vara avgiftsfria. Skolan ska tillhandahålla de studerande läromedel och andra behövliga arbetsredskap under studietiden. Läromedel kan tillhandahållas de studerande i form av traditionella böcker eller digitalt. Arbetsredskap, arbetskläder och arbetsmaterial kan ställas till de studerandes förfogande för hela studietiden eller finnas tillgängliga i skolan. De studerande har inte rätt att behålla arbetsredskapen och arbetskläderna efter avläggandet av examen, om inte skolan beslutar det.

Vid Åland lyceum är läroböcker och annat material som behövs i studierna avgiftsfria. De studerande får ett bidrag för inköp av egen dator. Även räknarlicenser som behövs för att genomföra studierna är avgiftsfria.

Vid Ålands yrkesgymnasium är på samma sätt läroböcker och dator som behövs för att fullgöra studierna avgiftsfria. De studerande vid den högskoleförberedande utbildningshelheten (HUTH) och vid merkonoutbildningen får ett bidrag för inköp av egen dator, medan de studerande vid it-programmet får låna en egen dator av skolan under studietiden. Avgiftsfria arbetsredskap inom yrkesutbildningen är exempelvis kockknivar, frisörsaxar och andra småverktyg. Avgiftsfria arbetskläder är till exempel säkerhetskläder, arbetsrockar, skyddskläder och arbetsskor. Avgiftsfriheten omfattar också branschspecifika kompetenser och tillståndskort för arbetslivet som är nödvändiga för att avlägga examen, såsom arbetssäkerhetskort, första hjälpen kort, kort för heta arbeten eller hygienpass.

Enligt 4 mom. är musikinstrument, idrottsredskap eller andra motsvarande redskap som används för den studerandes personliga bruk och som kan användas också utanför undervisningen inte avgiftsfria. Skolan tillhandahåller dock idrottsredskap och annan låneutrustning för särskilda behov.

Enligt 5 mom. kan skäliga avgifter tas ut för frivilliga studieresor, besök, evenemang och andra motsvarande verksamheter som kompletterar studierna. Avgiften får inte överstiga skolans självkostnad för att den studerande deltar i aktiviteten.

I 6 mom. föreskrivs om att skolan ska meddela ett förvaltningsbeslut enligt 7 kap. i förvaltningslagen för landskapet Åland i fråga om rätten till avgiftsfri utbildning i 1 mom., avgiftsfrihet för läromedel, arbetsredskap, arbetskläder och arbetsmaterial i 3 mom. och i fråga om de avgifter som avses i 4 mom. endast om den studerande skriftligen eller muntligen begär det.

Ikraftträdande. Avsikten är att lagändringen ska träda i kraft den 1 april 2025 eller senast den 15 april 2025. I enlighet med 20 § 2 mom. i självstyrelselagen föreslås därför att datumet för lagens ikraftträdelse lämnas öppen för landskapsregeringen att fatta beslut om.

Lagtext

Landskapsregeringen föreslår att följande lagar antas.

1.

L A N D S K A P S L A G om ändring av landskapslagen om studiestöd

I enlighet med lagtingets beslut

ändras 2 § 10 mom. b punkten och 11 mom. b punkten och tabellen i 8 § 2 mom. § landskapslagen (2006:71) om studiestöd, sådana dessa lagrum lyder i landskapslagen 2023/58 samt

fogas till 6a §, ett nytt 3 mom., sådan paragrafen lyder i landskapslagen 2023/58, som följer:

2 §

Definitioner

Med *heltidsstudier* avses

b) att studierna sker inom ramen för en utbildning som den studerande antagits till och att studierna sker i en studietakt som motsvarar i genomsnitt minst 4,5 kompetenspoäng per månad eller

Med *deltidsstudier* avses

b) att studierna sker inom ramen för en utbildning som den studerande antagits till och att studierna sker i en studietakt som motsvarar i genomsnitt minst 3,13 kompetenspoäng per månad eller

6a §

Indexjustering

Med undantag för försörjartillägget i 16 §, inkomstgränserna för studerande i 20 § och tillägget för studerande som är 17 år i 21 § indexjusteras inte beloppen för de olika studiestödsformerna på det sätt som anges i 1 och 2 mom. för perioden 1 augusti 2025–31 juli 2028.

8 §

Studiepenningens fastställande och belopp

Studiepenningens belopp i euro per månad är:

Ålder		17				18+			
		Hos föräldrar		Självständigt		Hos föräldrar		Självständigt	
Studietakt		Heltid	Deltid	Heltid	Deltid	Heltid	Deltid	Heltid	Deltid
Studieform	Avgiftsfri gymnasieutbildning eller förberedande utbildning för gymnasialstudiet	60	30	198	99	66	33	210	105
	Högskola	200	100	280	140	324	162	400	200
	Annän skola	158	79	234	117	254	127	332	166

Denna lag träder i kraft den

2.

LANDSKAPSLAG
om ändring av landskapslagen om gymnasieutbildning

I enlighet med lagtingets beslut **fogas** till landskapslagen (2011:13) om gymnasieutbildning en ny 43a § som följer:

43a §

Avgiftsfri utbildning

Undervisning som avses i 43 § 1 mom. är avgiftsfri om studierna inleds senast under det kalenderår som den studerande fyller 18 år. Rätten till avgiftsfri utbildning gäller dock inte om den studerande redan har avlagt allmänbildande gymnasieexamen och studentexamen eller gymnasieexamen med yrkesinriktning eller motsvarande utländska studier. Om den studerande samtidigt genomgår yrkesutbildning och allmänbildande gymnasieutbildning omfattar den avgiftsfria utbildningen avläggandet av bägge examina.

Inträdes- och lämplighetsprov som används vid antagningen är avgiftsfria för den sökande.

Läromedel som behövs i undervisningen och arbetsredskap, arbetskläder, arbetsmaterial och för undervisningen nödvändiga certifikat är avgiftsfria. Musikinstrument, idrottsredskap eller andra motsvarande redskap som används för den studerandes personliga bruk och som kan användas också utanför undervisningen är inte avgiftsfria.

Skäliga avgifter kan tas ut för frivilliga studieresor, besök, evenemang och andra motsvarande verksamheter som kompletterar studierna. Avgiften får inte överstiga skolans självkostnad för att den studerande deltar i aktiviteten.

Skolan ska meddela ett förvaltningsbeslut enligt 7 kap. i förvaltningslagen för landskapet Åland i fråga om rätten till avgiftsfri utbildning i 1 mom., avgiftsfrihet för läromedel, arbetsredskap, arbetskläder och arbetsmaterial i 3 mom. och i fråga om de avgifter som avses i 4 mom. endast om den studerande skriftligen eller muntligen begär det.

Denna lag träder i kraft den

Mariehamn den

L a n t r å d

Föredragande minister

Parallelltexter

- Parallelltexter till landskapsregeringens lagförslag nr xx/2024-2025